

โครงการสัมมนาทางวิชาการ
เรื่อง “กะเทาะเปลือกวัฒนธรรม : การปรับเปลี่ยนท่ามกลางกระแส
โลกาภิวัตน์”

*****

1. หลักการและเหตุผล

วัฒนธรรมในบริบทของกระแสโลกาภิวัตน์

วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งคงที่ แต่วัฒนธรรมมีการปรับเปลี่ยนตามอิทธิพลที่ได้รับอย่างต่อเนื่อง วัฒนธรรมมีการเริ่มต้น มีการปรับเปลี่ยน มีการเสื่อมสลาย กลืนกลายจนเป็นวัฒนธรรมใหม่ โดยขึ้นอยู่กับความแรงของอิทธิพลภายนอก และความแข็งแกร่งของทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) ที่นำไปสู่ความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (cultural sustainability)

คำถามที่นำไปสู่การระดมความคิดในการจัดสัมมนาทางวิชาการ

วัฒนธรรมของชนชาติใดก็ตาม หากได้รับผลกระทบจากอิทธิพลภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกระแสโลกาภิวัตน์ ย่อมมีการแปรผันไปมากบ้าง น้อยบ้าง จึงอาจพิจารณาเพื่อการวิเคราะห์การแปรผันใน 3 ระดับ ดังนี้

- 1) การคงอยู่ของวัฒนธรรม
- 2) การผสมผสานทางวัฒนธรรมจนเกิดนวัตกรรมทางวัฒนธรรม
- 3) การสลายตัวทางวัฒนธรรม/การนำเข้าวัฒนธรรม

1) การคงอยู่ของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมของชนชาติที่มีความแข็งแกร่ง โดยเฉพาะที่มีปัจจัยปกป้องทางภูมิศาสตร์ อาจได้รับอิทธิพลต่างๆ จากภายนอกที่มีผลทำให้เกิดการกะเทาะเปลือกวัฒนธรรมออกไป แต่ไม่อาจทำลายแก่นทางวัฒนธรรมได้ จะเกิดการคงอยู่ของวัฒนธรรมส่วนที่เป็นแก่น เราคงสังเกตเห็นได้ว่าลักษณะเฉพาะของอาหารไทยเอง ยังเป็นสิ่งที่ทั้งชาวไทยและชาวโลกต้องการ อาหารไทยยังคงยึด “ความเป็นอาหารไทย” ด้วยความลงตัวของอาหารไทยเอง เช่นเดียวกันสำหรับศาลาไทย ก็ยังคงรูปแบบที่คนทั่วไปเข้าใจว่าเป็น “ศาลาไทย” แม้ว่าอาจมีการพัฒนาเชิงวัสดุและโครงสร้างที่ใช้ แต่ก็ยังคงรูปแบบศาลาไทยที่มีลักษณะเฉพาะตัว หรือแม้แต่สิ่งที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากในทางการเมือง เช่นระบบอมตยาธิปไตย ซึ่งฝังรากจากการมีระบบราชการและระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตไทย การพัฒนาประชาธิปไตยซึ่งเป็นเรื่องของวัฒนธรรมตะวันตกบนพื้นฐานของการแสวงหาความเสมอภาค ย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงการเผชิญกับระบบอำมาตยาธิปไตย

2) การผสมผสานทางวัฒนธรรมจนเกิดนวัตกรรมทางวัฒนธรรม

หากเราอมรับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม ระหว่างวัฒนธรรมเดิมกับอิทธิพลภายนอก จนเกิดการหล่อหลอมเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่สอดคล้องกับวิถี

ชีวิตในปัจจุบัน นับเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่มี “ความลงตัว” ทางวัฒนธรรมที่ทุกฝ่ายยอมรับ เป็นที่แน่นอนว่าคงต้องใช้เวลาในการหล่อหลอมจนเกิดผลรวมที่เป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่สะท้อนพื้นฐานทางวัฒนธรรมเดิม อาจพิจารณาในด้านของภาษาพบว่ามีความใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น คำว่า สัมมนา วงสวิง โลกโซเชียล ฯลฯ ในด้านดนตรี ทุกคนต้องยอมรับ “เพลงสุนทราภรณ์” ว่าเป็นเพลงยอดนิยมในสมัยหนึ่ง โดยที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเช่นเดียวกันสำหรับเพลงลูกทุ่งซึ่งจัดได้ว่ามี “ความลงตัว” สมบูรณ์แบบในตัว ส่วนสถาปัตยกรรมที่เรียกว่า “สถาปัตยกรรมไทยประยุกต์” ซึ่งครั้งหนึ่งได้ใช้เป็นแม่แบบสถาปัตยกรรมอาคารราชการ โดยเฉพาะอาคารศาลากลาง อาคารศาลที่มีการก่อสร้างทั่วประเทศ เป็นแนวรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีความลงตัวในระดับหนึ่ง แต่ก็น่าเสียดายที่ถูกสถาปนิกที่จบการศึกษาจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ วิพากษ์วิจารณ์จนต้องสะดุดลง ในขณะที่ยิวกันก็ยังไม่สามารถนำรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่เพื่อใช้แทนที่ ยังไม่ปรากฏว่ามีงานสถาปัตยกรรมใดที่สามารถอ้างได้ว่าเป็นงานสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ กล่าวได้ว่า การอนุรักษ์เชิงพัฒนาเป็นแนวคิดที่นำไปสู่การผสมผสานทางวัฒนธรรม และการเกิดนวัตกรรมทางวัฒนธรรม เช่น ในกรณีการใช้ประโยชน์อาคารเก่าเพื่อการพัฒนาธุรกิจ ซึ่งเป็นการสร้างเสน่ห์ให้กับชุมชนเดิมด้วยการฟื้นฟูชีวิตชีวาให้กับชุมชน ด้วยการปรับปรุงอาคารเดิมเพื่อการดำเนินกิจกรรมใหม่ๆ

3) การสลายตัวทางวัฒนธรรม / การนำเข้าวัฒนธรรม

อิทธิพลภายนอก ภายใต้อิทธิพลกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะจากการที่มีการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์กันอย่างกว้างขวาง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ฉับพลัน ความจริงแล้วอิทธิพลตะวันตกได้แทรกซึมเข้าสู่วัฒนธรรมไทยตั้งแต่ยุคจักรวรรดินิยมเริ่มแรกในหลายศตวรรษก่อน และมีผลกระทบที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็เฉพาะในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา ที่มีการเปลี่ยนแปลงที่แสดงถึงการรับวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาอย่างเต็มรูปแบบ ตั้งแต่อาหารจานด่วนที่ถูกวิจารณ์ว่าเป็น “อาหารขยะ (junk food)” ที่มีแคลอรีสูง แต่คุณค่าทางโภชนาการต่ำ การแต่งกายแบบวาบหวีดด้วยชุดสายเดี่ยว การมีอัตราส่วนการหย่าร้างที่สูงขึ้นๆ มีการใช้คำว่า “กิ๊ก” แทนคำว่า “ซู้” ซึ่งดูเหมือนจะทำให้รู้สึกถึงความผิดทางศีลธรรมน้อยลง วิธีคิดตั้งอยู่บนพื้นฐานระบบทุนนิยม โดยวัดความสำเร็จของการพัฒนาด้วยผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (gross national product, GNP) ซึ่งย่อมแตกต่างจากการพัฒนาตามทฤษฎี “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาแต่เดิมของสังคมไทย ในด้านสถาปัตยกรรมก็หันไปนิยมสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีรูปแบบไม่แตกต่างจากสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ทั่วโลก เป็นงานสถาปัตยกรรมที่อาจนำไปสร้างได้ทุกมุมของโลก จึงกล่าวได้ว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เป็นการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาแทนที่วัฒนธรรมเดิมซึ่งเสื่อมสลายลง รวมทั้งที่เป็นการสร้างวัฒนธรรมที่ยังไม่เคยมีมาก่อน

2. วัตถุประสงค์

เพื่อระดมความคิดผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ ทางวัฒนธรรม ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ

1. วัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์
2. นวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการผสมผสานเชิงบูรณาการ
3. การนำข้อดีประกอบทางวัฒนธรรมที่แต่เดิมก็ไม่มี แต่เป็นสิ่งใหม่
4. การสลายตัวทางวัฒนธรรมจากการนำเข้าวัฒนธรรมแทนที่องค์ประกอบเดิม โดยมีการแบ่งแยกการศึกษาวัฒนธรรมด้านต่างๆ ตามกรอบการดำเนินงาน

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การมุ่งค้นหา ว่าอะไรในวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ อะไรที่ได้เกิดจากการผสมผสานจนเกิดการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม และอะไรที่ได้เข้ามาแทนที่วัฒนธรรมเดิม
2. เพื่อนำสิ่งที่ค้นพบไปเป็นข้อพิจารณาในการบริหารจัดการทางวัฒนธรรม อย่างน้อยที่สุดก็เพื่อหลีกเลี่ยงการครอบงำของวัฒนธรรมสากล (international culture) จนในที่สุดก็กลายเป็นสภาพการณ์ที่มีเพียงวัฒนธรรมเดียว (mono-culture) ซึ่งย่อมไม่ใช่สิ่งที่สังคมไทยต้องการอย่างแน่นอน
3. การเตรียมตัวรับสถานการณ์รูก้าทางวัฒนธรรมย่อมเป็นไปได้ หากเราสามารถคาดคะเนได้ถึงการแปรผันทางวัฒนธรรม
4. การสร้างผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ย่อมสามารถมองเห็นอนาคตของวัฒนธรรมได้ และดำเนินการกำหนดมาตรฐานในการอนุรักษ์วัฒนธรรม (cultural conservation) ควบคู่กับการดำเนินการในด้านการพัฒนา

4. กรอบการดำเนินงาน

เพื่อให้การจัดการสัมมนาทางวิชาการครอบคลุมสาระวิชาการด้านต่างๆเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมจากการวิเคราะห์การแปรผันใน 3 ระดับ ดังกล่าวข้างต้น เห็นควรให้มีการกำหนดมิติต่างๆ หรือด้านต่างๆ ทางวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นกรอบของการวิเคราะห์ทางวัฒนธรรมแต่ละด้านดังนี้ เช่น

- วัฒนธรรมด้านศาสนา / ความเชื่อ
- วัฒนธรรมด้านอาหารและโภชนาการ
- วัฒนธรรมด้านภาษา
- วัฒนธรรมด้านดนตรี / นาฏศิลป์
- วัฒนธรรมด้านศิลปกรรม
- วัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม
- วัฒนธรรมด้านชุมชน
- วัฒนธรรมด้านการเล่น / กีฬา

ฯลฯ

5. วิธีการดำเนินงาน

1. การบรรยายนำโดยวิทยากรหลัก (keynote speakers)
2. การบรรยายและอภิปรายเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ โดยผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการด้านวัฒนธรรมและกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญา
3. การสรุปประเด็นสำคัญๆ จากการนำเสนอความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนทิศทางวัฒนธรรมใน 4 ประการตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์

6. ผู้เข้าร่วมสัมมนา

ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม กรรมการบริหารสภาวิจัยแห่งชาติ ผู้บริหารงานด้านวัฒนธรรมจากภาครัฐและภาคเอกชน นักวิจัย นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญา สื่อมวลชน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และผู้สนใจ ประมาณ 350 คน

7. ระยะเวลาและสถานที่

15 - 16 มกราคม 2553 ณ ห้องจูปีเตอร์ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร

8. ผู้รับผิดชอบ

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญาและสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

9. งบประมาณ

ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเงินอุดหนุนทั่วไป ประจำปี 2552 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

*****